

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**Розвиток творчих здібностей молодших школярів на
уроках математики**»

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми **Початкова освіта. Дошкільна
освіта.**

Спеціальності **013 Початкова освіта**

Галузі знань **01 Освіта/Педагогіка**

Ступеня вищої освіти магістр

Мельник Дар'ї Володимирівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник: **кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти Імбер В.І.**

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2023

ПЛАН

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8
1.1. Історико-педагогічна характеристика поняття «творчі здібності»	8
1.2. Інноваційні технології навчання математики молодших школярів	19
1.3. Критерії та показники розвитку творчих здібностей учнів на уроках математики у початковій школі (за результатами констатувального етапу експерименту)	32
РОЗДІЛ II. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ	41
2.1. Упровадження інтерактивних технологій на уроках математики в початковій школі	41
2.2. Використання потенціалу розвивальних і проблемно-пошукових завдань у розвитку творчих здібностей молодших школярів	53
2.3. Актуалізація творчої активності молодших школярів на уроках математики з використанням комп'ютерних технологій	64
2.4. Експериментальна перевірка ефективності шляхів розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках математики	76
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ	92

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. Загальна середня освіта має забезпечити умови для інтелектуального, соціального, морального і фізичного розвитку учнів, а в стратегічному плані закласти базис для формування демократичного суспільства, яке визнає освіченість, вихованість, культуру найвищою цінністю, незамінними чинниками стабільного, прискореного розвитку України.

На сучасному етапі проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів набула особливої актуальності, оскільки гуманістична тенденція в освіті детермінує необхідність упровадження нових підходів до процесу навчання й виховання учнів початкової школи з максимальним використанням творчого потенціалу і сензитивності молодшого шкільного віку. Розвиток творчих здібностей має бути невід'ємною умовою змісту усіх навчальних предметів початкової школи, органічно доповнювати навчальний процес, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та їхніх творчих можливостей.

Особливої актуальності набуває становлення творчої особистості у процесі навчальної діяльності. Цю проблему досліджують І. Волощук, Н. Волошина, І. Головка, А. Дусавицький, В. Костюк та ін. Працями І. Осадченко, О. Савченко, Г. Станіславської, О. Туриніної, І. Тітова та ін. доведено, що періодом найінтенсивнішого творчого розвитку є молодший шкільний вік.

Різні аспекти творчості досліджували: філософські (Ю. Прилюк, Т. Свистун, С. Семенов, О. Спирний, Т. Чайка та ін.), психологічні (С. Бондаренко, Т. Дуткевич, І. Тітов, Л. Мойсеєнко та ін.), педагогічні (Н. Гузій, О. Савченко, Т. Матвійчук, Т. Равлюк, Г. Станіславська та ін.).

Розвитком творчого мислення та здібностей у процесі навчання математики займались М. Богданович, Я. Король, О. Митник, О. Попов, С. Скворцова, В. Імбер, Г. Шалатай та ін.

Однак аналіз досвіду вчителів свідчить про наявність протиріч між необхідним рівнем творчих здібностей на уроках математики і рівнем їх сформованості; необхідністю інноваційного підходу до застосування логічних умінь і формалізмом у вивченні навчального матеріалу; наявністю індивідуальних особливостей у навчальній діяльності кожної дитини та традиційною системою викладання; необхідністю створення максимально сприятливих умов для творчого розвитку і саморозвитку особистості учня та переважно репродуктивним характером навчання.

Розглянуті протиріччя потребують розв'язання шляхом виявлення причин низького рівня розвитку творчих здібностей учнів та пошуком можливостей спеціальної організації навчального процесу для їх усунення. Це і зумовило вибір теми дипломного дослідження **«Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках математики»**.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Предмет дослідження – шляхи розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках математики.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, реалізації та експериментальній перевірці ефективності шляхів розвитку творчих здібностей молодших школярів у математичній підготовці.

Гіпотеза дослідження: ґрунтується на припущенні про те, що розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках математики буде ефективним за умови реалізації певних шляхів, а саме:

- упровадження інтерактивних технологій на уроках математики в початковій школі;
- використання потенціалу розвивальних і проблемно-пошукових завдань у розвитку творчих здібностей молодших школярів;

– актуалізація творчої активності молодших школярів на уроках математики з використанням комп'ютерних технологій.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі **завдання**:

1. Розкрити сутність поняття "творчі здібності" на основі вивчення наукової літератури та практичного досвіду.

2. Проаналізувати інноваційні підходи до розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках математики у досвіді науковців і практиків.

3. Описати критерії та показники розвитку творчих здібностей учнів на уроках математики.

4. Визначити і експериментально перевірити ефективність шляхів розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках математики.

Методи дослідження: *теоретичні* (аналіз, порівняння, синтез, систематизація та узагальнення психологічної, педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження; узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних) були використані з метою з'ясування інноваційних підходів до розвитку творчих здібностей молодших школярів; *емпіричні* (спостереження, опитування, анкетування учнів початкової школи, кількісний та якісний аналіз експериментальних даних) – для виявлення ефективності упровадження шляхів розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках математики.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в: уточненні поняття «творчі здібності» по відношенню до дитини молодшого шкільного віку; систематизації методів, прийомів для використання вчителем початкової школи з метою розвитку творчих здібностей школярів на уроках математики; обґрунтуванні шляхів розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках математики.

Практична значущість результатів дослідження полягає в розробленні та запровадженні в освітній процес початкової школи методичних матеріалів з розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках математики та доборі педагогічних програмних засобів математичного змісту

для розвитку творчих здібностей молодших школярів, які можуть використовувати як учителі початкової школи так і студенти.

Експериментальна база дослідження. Комунальний заклад "Вінницький ліцей №12". Дослідженням було охоплено 30 учнів 2-В класу.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на X Всеукраїнській науково-практичній студентській інтернет-конференції "Науковий простір студента: пошуки і знахідки" (31 березня 2023 року, м. Київ); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю "Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного

з

р

о

с

Результати дослідження висвітлено у 2 публікаціях.

т

а

н

н

я

1. Мельник Д.В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами зображувальної діяльності на уроках математики. Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції 61.

д

и

т

и

н

и

з

2. Мельник Дар'я. Особливості формування soft skills у молодших школярів на уроках математики. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.) / за ред. О.П. Демченко, Н.О.Пахальчук; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 12. С. 377 - 380.

о

р

о

б

л

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг становить 107 сторінок, основний зміст викладено на 85 сторінках.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми та результатів дослідження дав можливість сформулювати такі висновки:

Дослідження підтверджують, що особливе значення має надаватися творчому розвитку учнів молодшого шкільного віку, тому що саме на цей період припадає формування основних якостей особистості, структур мислення, шаблонів поведінки, що забезпечують в майбутньому успішну творчу діяльність.

В процесі навчання і виховання повинні максимально враховуватись інтереси і здібності кожного учня, а сам навчальний процес якомога більше повинен сприяти всебічному розвитку, зокрема розвитку творчих здібностей школярів.

Аналіз наукової літератури з теми дослідження виявив, що робота спрямована на розвиток творчих здібностей учнів на уроках математики набула в останній час особливої актуальності у зв'язку з динамічними змінами, що відбуваються в суспільстві, збільшенню обсягу навчального матеріалу, та потребі в спеціалістах які здатні нестандартно мислити, відходити від шаблонів, продукувати ідеї.

Проаналізувавши погляди різних вчених на поняття «творчість», в своїй роботі ми підтримували визначення творчості, яке пропонує Т. Дуткевич. Науковиця трактує *творчість* як розумову й практичну діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей, виявлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження та перетворення матеріального світу або духовної культури; якщо ж він новий лише для його автора, то новизна суб'єктивна і не має суспільного значення .

Систематизація досвіду учителів-практиків показала, що для розвитку творчих здібностей школярів у процесі навчання математики вони застосовують різні види роботи: складання і розв'язування творчих задач;

вирішення проблемно-пошукових завдань; збагачення навчального матеріалу задачами з логічним навантаженням, використання цікавинок на уроках (це можуть бути: ігрові вправи, задачі-веселинки, задачі-казки та ін.); використання інтерактивних, мультимедійних та комп'ютерних технологій.

На констатувальному етапі експерименту, опираючись на теоретичні дослідження нами були визначені критерії (гнучкість мислення, оригінальність, швидкість мислення, точність та сміливість), відповідні їм показники творчих здібностей та методи їх діагностики.

Результати діагностичного обстеження виявили незадовільну тенденцію – високий рівень виявлено у 10% респондентів, середній – 31% молодших школярів, низький рівень – 59% учнів.

На основі цих здобутків ми виокремили і описали такі шляхи розвитку творчих здібностей учнів на уроках математики:

- ✓ Упровадження інтерактивних технологій на уроках математики в початковій школі.
- ✓ Використання потенціалу розвивальних і проблемно-пошукових завдань у розвитку творчих здібностей молодших школярів.
- ✓ Актуалізація навчально-пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики з використанням комп'ютерних технологій.

У процесі дослідницько-експериментальної роботи було запроваджено проведення уроків з використанням інтерактивних методів навчання («Ажурна пилка», «Мозковий штурм», метод «Прес», «Мікрофон», «Займи позицію», «Асоціативний куш», «Коло ідей» та ін.); розвивальні та проблемно-пошукові завдання (нестандартні задачі, хвилинки цікавої математики, ребуси, математичні загадки, вправи на пошук і знаходження аналогів, вправи на розвиток уміння комбінувати); комп'ютерні програми «Сходи до інформатики», графічний редактор Paint, програму Калькулятор.

Унаслідок експерименту встановлено, що впровадження запропонованих шляхів сприяло підвищенню творчих здібностей молодших школярів на уроках математики (кількість молодших школярів з високим

рівнем творчих здібностей зросла на 2%, кількість учнів, що володіють середнім рівнем зросла на 8%).

Таким чином ми можемо говорити про ефективність запропонованих шляхів підвищення рівня творчих здібностей учнів на уроках математики, запропонованих нами.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх методичних засад розвитку творчих здібностей учнів школи I ступеня на уроках математики. В майбутній перспективі ми розглянемо такі проблемні питання як взаємодія школи і сім'ї у розвитку творчих здібностей дітей, використання прийомів ТРВЗ та ейдопедагогіки на уроках математики, підготовка вчителів до використання інноваційних технологій на уроках у початковій школі.

Таким чином, у дипломній роботі розглянуто історико-педагогічні аспекти проблеми творчості та творчих здібностей особистості, проаналізовано особливості організації творчої роботи учнів на уроках математики, з'ясовано рівні творчих здібностей молодших школярів, обґрунтовано і експериментально перевірено ефективність шляхів розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках математики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипець В. П. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів як основи креативної особистості. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 125. С. 279-282.
2. Альтшуллер Г.С. Теория решения изобретательских задач. Справка “ТРИЗ - 88”. Баку, 1988. 32 с.
3. Артемова О. І. Розвиток креативного мовлення молодших школярів: Автореф. дис. канд. пед. наук. Одеса, 2001. 21 с.
4. Білик Т.С. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами ігрових технологій. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернетконф. 10-11 лист. 2015 р. Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2015. С. 23–28.
5. Богайчук Р. В. Зроби крок до творчості: розвиток творчих здібностей молодших учнів за допомогою методів ейдотехніки та ТРВЗ-педагогіки. *Світ виховання*. 2010. №3. С. 18-22.
6. Богданович М. В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. пос. 3-є вид., перероб. і доп. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2006. 336 с.
7. Богданович М., Шпакова В. Календарний план з математики для 2 класу. *Початкова школа*. 2003. №7. С. 34.
8. Бугрій О. Формування в учнів прийомів розумової діяльності. *Рідна школа*. 2005. №8. С. 25-27.
9. Галатюк Ю. М., Тищук В. І., Остапчук М. В. Розвиток логічного мислення учнів шляхом розв’язування творчих задач. Міжвузівська науково-практична конференція. Формування інтелектуальних умінь учнів в процесі навчання математики та інформатики»/ 3-14 квітня 1995 р. /: Тези доповідей. Суми, 1995. 164 с.

10. Галузьяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. Педагогіка: Навч. посібник для студ. вищих пед. навч. закл. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2006. 400 с.
11. Гемзюк О.Р. Творчі завдання з української мови. 4 клас: Дидактичний матеріал. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 80 с.
12. Голиков А. И. Математическое развитие младших школьников. *Педагогика*. 2008. №5. С. 34-37.
13. Головна Т. В. Математичний лабіринт: розвиток інтелектуальних та розумових здібностей. *Початкове навчання та виховання*. 2013. №16-18. С. 2-31.
14. Губенко О.В. Розвиваємо математичні здібності дитини, готуючи її до школи. *Обдарована дитина*. 1999. № 4. С. 41-47.
15. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>
16. Дубінська В. Д. Цікаві та творчі завдання, ігри на уроках математики. *Бібліотечка вчителя початкової школи*. 2005. №2.С. 10-23.
17. Дутко Л., Московченко В. Складання і розв'язування задач з логічним навантаженням. *Початкова школа*. 2004. № 12. С. 8 – 10.
18. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. - К.: Каравела, 2009. - 464 с.
19. Імбер В. І. Роль сучасних засобів навчання у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. Випуск 15. 2005. С. 20-23.
20. Імбер Вікторія, Олійник Наталія. Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів на уроках математики засобами дидактичних ігор. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 9-10, 2022.
21. Іщенко Н.В., Гордієнко Т.В. Творчі здібності молодших школярів. *Наука III тисячоліття : пошуки, проблеми, перспективи розвитку : матеріали II*

- Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (25-26 квітня 2018 року) : збірник тез. Бердянськ : БДПУ, 2018. Ч. 1. – с. 134-136.
22. Ковальова В. І. Розвиток творчої уяви молодших школярів складова частина процесу життєдіяльності особистості: Використання інноваційної креативної технології. *Початкове навчання та виховання*. 2008. Листопад (№3). С. 2-3.
  23. Ковальова В. І. Формування творчих та пізнавальних здібностей учнів з використанням технології розвитку критичного мислення. *Початкове навчання та виховання*. 2009. Червень (№ 16-18). С.49-53.
  24. Козак Т. П. Урок математики з використанням інноваційних технологій. *Початкове навчання та виховання*. 2006. № 6. С. 12 – 14.
  25. Костюк Г.С. Здібності та їх розвиток у дітей. К. 80 с.
  26. Костюченко О. В. Реалізація творчого потенціалу особистості як рекреаційна проблема. *Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості*: зб. наук. праць / За ред. В. О. Моляко. Т.12. Вип.6. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2009. С. 137-143.
  27. Крамаренко А. В. Використання творчих завдань на уроках математики. *Психолог*. 2004. Черв. (№21-22). С. 89 -94.
  28. Крамаренко А. В. Проблеми творчого розвитку учнів. *Математика*. 2004. Лип.(№27-28). С. 1-5.
  29. Кушнір В. Конструювання математичних об'єктів як чинник формування творчості. *Математика в школі*. 2002. №12. С. 26-27.
  30. Логачевська С. Вчимося розв'язувати задачі: Навч. посібник для 1 класу. К.: Початкова школа. 2003. 48 с.
  31. Матвійчук Т. В. Основні напрямки дослідження творчих здібностей у психології та педагогіці. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2013. № 1. С. 145-150.
  32. Максименко С. Д. Загальна психологія : [навч. посібник]. К. : МАУП, 2000. 256 с.

33. Максименко С. Інтелектуальні здібності дитини / Упорядник.: С. Максименко, К. Максименко, О.Главник. К.: Макрос - СВС, 2003. 96 с.
34. Мироновська Л. Розвивальний компонент технології проблемного навчання. *Початкова школа*. 2012. №6. С. 44-46.
35. Митник О. Навчально-творча діяльність молодшого школяра на уроках математики та української мови. *Початкова школа*. 2008. №12. С 42-52.
36. Митник О. Розвиток мислення на уроках математики. *Учитель початкової школи*. 2013. №4. С. 33-40.
37. Миценко К. А. Розвиток творчо-критичного мислення учнів під час вивчення математики. *Математика в школах України*. 2005. Груд. (№34) С. 2-8.
38. Мойсеєнко Л. А. Творче математичне мислення: психологічна сутність. *Обдарована дитина*. 2007. №7. С. 20-29.
39. Мойсеєнко Л.А. Психологія творчого математичного мислення. Івано-Франківськ: Факел, 2003. 481 с.
40. Моляко В. А. Творческая конструкторология (пролегомены). К.: «Освіта України», 2007. 388 с
41. Монько О. Плекаємо творчого учня. *Математика*. – 2008.- Квітень (№4). – С. 1-7.
42. Носенко Л. Творчі вправи та ігри як невід’ємна частина логічного мислення молодших школярів. *Початкова школа*. 2005. №7. С. 40 – 41.
43. Осадченко І. Характеристика поняття «творчі здібності учнів ліцеїв». *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8(2). С. 83-90 41.
44. Остапйовська І. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках математики. Педагогічний часопис Волині. 2017. № 3. С. 12-18. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pchv_2017_3_4.
45. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч. посіб. / Упоряд.: І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін.; За ред.. І.А. Зязюна. - К.: СПД Богданова А.М., 2008. - 462 с.
46. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / укл. Н.В. Гузій. - К.,

ІЗМН, 2000. - 168 с.

47. Попов О. Розвиток творчих здібностей на уроках математики. *Математика*. 2005. Квітень (№13). С. 1-2.
48. Примакова В. Використання елементів ейдетики на уроках математики. *Початкова освіта*. 2004. Травень (№19). С. 22-23.
49. Прищенко М. Нестандартні уроки з математики в початковій школі. *Початкова школа*. 2009. №3. С 35-39.
50. Психологія творчості: Навч. посібник / Автор укладач Т.В. Дуткевич. Кам'янець-Подільський, 2003. 132 с.
51. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2005. Вип. 20. С.112-118.
52. Рогозіна В. В. Особливості методики розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Мистецтво та освіта*. 1997. №3. С. 5–8.
53. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Абрис, 1997. 416 с.
54. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності.- Навч.-метод. посіб. Для мол.шк.- К.: Освіта, 1998.- 160 с.
55. Савчин М. В. Вікова психологія : Навч. посіб. К. : Академвидав, 2005. 360 с.
56. Стрибна О.В., Соценко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків: Основа, 2005. С.4-51.
57. Скворцова С.О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі. - Частина І. Методика формування в молодших школярів загального уміння розв'язувати сюжетні задачі. Одеса: Фенікс, 2011. 268 с.
58. Станіславська Г.П. Розвиток творчих здібностей школярів. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2007. 64 с.

59. Тітов І.Г. Розвиток творчої уяви молодших школярів як компонент становлення їхньої суб'єктності : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07. К., 2007. 20 с.
60. Туриніна О. Л. Психологія творчості: Навч. Посіб. К.: МАУП, 2007. 160 с.
61. Фадеева Т. О. Технологія складання нестандартних задач з математики. *Початкова школа*. № 1. 2009. С. 23 – 28.
62. Шалатай Г. І. Нестандартні завдання з математики – розвиток творчих здібностей молодших школярів. *Б-чка вчителя поткових класів*. 2001. №17. С. 33-34.
63. Яйчук. Т. В. Творчі завдання з математики в початкових класах. *Б-чка вчителя початкових класів*. №8. 2008. С. 25-34.
64. Яценко Т. В. Особливості сформованості творчої уяви у дошкільників з підвищеним рівнем пізнавальної активності. *Актуальні проблеми психології : Психологія обдарованості* : [збірник наукових праць / За ред. С. Д. Максименка та Р. О. Семенової]. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. Т.6. Вип. 4. 2009. С. 231-243.
65. Guilford J.P. New frontiers of testing in the discovery and development of human talent. Seventh Annual Western Regional Conference on Testing Problems. Los Angeles, 1958.